

Vergaderjaar 2024–2025

30 821

Nationale Veiligheid

Nr. 257

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 januari 2025

Uw Kamer heeft het kabinet om twee brieven gevraagd waarin: (1) wordt ingegaan op de vraag of de regelgeving in Nederland voldoende beschermt tegen buitenlandse inmenging via online politieke campagnes, naar aanleiding van berichtgeving over de Roemeense presidentsverkiezingen¹ en (2) wordt toegelicht hoe we onze democratie in het algemeen beschermen tegen buitenlandse inmenging². Met deze brief reageer ik op de verzoeken, mede namens de Minister van Justitie en Veiligheid.

Ondermijning democratie

De Nederlandse democratische rechtsstaat is robuust. Tegelijk is waakzaamheid geboden. Recente ontwikkelingen in landen om ons heen laten zien dat statelijke actoren het vertrouwen in de democratische rechtsstaat in toenemende mate proberen te ondermijnen, onder meer door aanhoudende cyberaanvallen, spionageactiviteiten, de verspreiding van desinformatie en het ongewenst innemen in politieke besluitvorming en de publieke opinie. De hele samenleving – het bedrijfsleven, kennisinstellingen en (mede)overheden – zijn doelwit van deze openlijke en heimelijke activiteiten.

Ook in 2025 blijven Nederland en zijn bondgenoten het doelwit van (heimelijke) beïnvloedingsactiviteiten van statelijke actoren, waaronder Rusland en China.³ Mijn ambtsvoorganger heeft in een brief van 1 april jl. aan uw Kamer gemeld dat dergelijke inmengingsactiviteiten een onafhankelijk en transparant politiek bestuurlijk bestel ondermijnen en daarmee een dreiging vormen voor de nationale veiligheid.⁴

De Roemeense autoriteiten hebben recent een aantal documenten vrijgegeven waaruit blijkt dat de presidentsverkiezingen via sociale media

¹ Verzoek TK. Kenmerk: 2024Z21110/2024D49735

² Verzoek TK. Kenmerk: 2024Z21378

³ Kamerstukken II, 2024–2025, 29 924, nr. 275, p. 5.

⁴ Kamerstukken II, 2023–2024, 30 821, nr. 208.

(met name TikTok) en via een reeks cyberaanvallen zijn beïnvloed.⁵ Deze bevindingen sluiten aan bij de dreiging waar de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten al langere tijd voor waarschuwen. Deze voorbeelden uit het buitenland tonen dat wij waakzaam moeten blijven. Het kabinet zet daarom, onder mijn coördinatie, in op het versterken van onze democratische rechtsstaat, waarbij we aandacht hebben voor ongewenste buitenlandse beïnvloeding. Hier dragen veel mensen en organisaties een verantwoordelijkheid. We moeten ons voortdurend inzetten om gezamenlijk inhoud en waarborging te geven aan de democratie. Daarnaast heeft het kabinet ook aandacht voor deze risico's voor de democratische rechtsstaat binnen de aanpak statelijke dreigingen. In deze aanpak richt het kabinet zich, onder coördinatie van de Minister van Justitie en Veiligheid, naast het detecteren van de dreiging ook op het voorkomen van kwetsbaarheden en het waar nodig het voorzien in een gecoördineerde reactie.

Inzet weerbare democratie

Het is belangrijk dat iedereen kan deelnemen aan onze democratie. Dit kan door actief deel te nemen aan het publieke debat, of het voeren van een politieke campagne over onderwerpen die belangrijk zijn voor inwoners en hun vertegenwoordigers in het parlement. Dergelijke campagnes kunnen echter ook doelwit zijn van buitenlandse actoren, met als doel om de uitslag van verkiezingen of het publieke debat te beïnvloeden. Het kabinet heeft speciale aandacht voor de ondermijnende impact van dergelijke vormen van ongewenste inmenging van de democratische rechtsorde.⁶ Daarom neemt het kabinet maatregelen om de verkiezingen weerbaar te houden en politieke campagnes transparant plaats te laten vinden. Hierbij vind ik het van belang dat burgers, maar ook parlementsleden, weten wie achter een politieke boodschap zit.

Nationale maatregelen weerbare verkiezingen

Het verkiezingsproces in Nederland is transparant en controleerbaar, waardoor het weerbaar is tegen (digitale) dreigingen. Bijvoorbeeld door het handmatig invullen van de papieren stembiljetten, het handmatig en in de openbaarheid tellen van de stemmen en het vastleggen van de uitslag in een papieren proces-verbaal. Ook bij de vaststelling van de verkiezingsuitslag met behulp van de optelsoftware Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV2020) zijn verschillende waarborgen en controlemomenten ingebouwd.⁷ Ook werkt het kabinet middels de Verkiezingsagenda 2030 voortdurend aan de robuustheid van het Nederlandse verkiezingsproces.⁸

Het Ministerie van BZK neemt tijdens de organisatie van iedere verkiezing maatregelen om de samenleving, burgers en organisaties voor te bereiden op mogelijke risico's, waaronder ongewenste inmenging. Dit betreft onder andere de organisatie van verkiezingstafels voor vertegenwoordigers van de gemeenten, de Kiesraad en alle veiligheidspartners. Aan deze tafels worden mogelijke risico's besproken die ondermijnend zijn voor het verkiezingsproces. Ook organiseert het ministerie webinars voor gemeenteambtenaren om hen te informeren over, en voor te bereiden op, veiligheidsrisico's rondom de verkiezingen.⁹

⁵ BBC, 4 december 2024: Romania hit by major election influence campaign and Russian cyber-attacks

⁶ Kamerstukken II 2023–2024, 29 279, nr. 854

⁷ Zie hierover ook: «Waarborgen gebruik optelsoftware OSV2020 bij vaststelling uitslag» <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/uitslagen/tellen-van-de-stemmen-tweede-kamerverkiezing>

⁸ Kamerstukken II, 2024–2025, 35 165, nr. 86. Bijlage «Stand van zaken Verkiezingsagenda 2030»

⁹ Kamerstukken II 2023–2024, 35 165 nr. 64

In de evaluatie van de Europees Parlementsverkiezing van 6 juni 2024 is uw Kamer op 6 december 2024 geïnformeerd dat er geen aanwijzingen zijn dat grootschalige beïnvloeding van de verkiezingen binnen Nederland heeft plaatsgevonden.¹⁰ Echter, we moeten waakzaam blijven.

Europese maatregelen weerbare verkiezingen

De Europese Digitaalendienstenverordening (DSA) verplicht zeer grote online platformen en zoekmachines (VLOPSEs), waaronder TikTok, om maatregelen te nemen tegen systeemrisico's die volgen uit de inrichting van hun diensten. Dit betreft ook risico's rond verkiezingsprocessen. Om platformen te ondersteunen bij het ontwikkelen van deze maatregelen heeft de Europese Commissie in maart jl. richtsnoeren gepubliceerd.¹¹ Voor het toezicht op en handhaving van de verplichtingen die enkel gelden voor VLOPSEs is de Europese Commissie exclusief bevoegd. De Commissie pakt deze rol voortvarend op. Zo is de Commissie naar aanleiding van de verkiezingsinmenging in Roemenië op 17 december 2024 een formele procedure gestart tegen TikTok in verband met diens verplichtingen om systeemrisico's in verband met verkiezingsintegriteit naar behoren te beoordelen en te beperken.¹² De Commissie kan als resultaat van een formele procedure een besluit nemen over niet-naleving en overgaan tot het opleggen van boetes, of het opleggen van dwangsommen. Voordat een besluit wordt vastgesteld, krijgen de betrokken VLOPSEs de kans om weerwoord te bieden op de voorlopige bevindingen en de maatregelen die de Commissie voornemens is om te nemen. Het kabinet zal de uitkomsten van het onderzoek van de Commissie en eventuele vervolgstappen nauwgezet volgen.

Maatregelen financiering politieke partijen

Het lid Dassen (Volt) heeft gevraagd in te gaan op een artikel in het NRC¹³ waarin staat dat de directeur van Forum for Democracy International een congres heeft bezocht dat werd georganiseerd door Verenigd Rusland. Het kabinet hanteert als uitgangspunt dat het andere landen vrij staat om banden te onderhouden met personen die in Nederland wonen of gelieerd zijn aan Nederlandse politieke partijen, mits dat gebeurt op basis van vrijwilligheid en zolang dit past binnen de grenzen van onze rechtsstaat en dit transparant en in de openheid gebeurt. Het is primair de verantwoordelijkheid van politieke partijen om zelf verantwoording af te leggen aan het publiek over hun handelen. Wel dienen zij als vanzelfsprekend te opereren binnen kaders van de wet, en in het bijzonder de Wet financiering politieke partijen (Wfpp). Hieronder vallen transparantieverplichtingen en een verbod op giften van niet-Nederlanders. Indien een politieke partij in strijd handelt met de Wfpp ben ik bevoegd tot het opleggen van een bestuurlijke boete. Daarnaast ontvangen politieke partijen en neveninstellingen ook subsidie op basis van de Wfpp. Hierbij geldt dat politieke partijen en neveninstellingen vrij zijn om deze subsidie te besteden zolang de uitgaven passen binnen de wettelijke doelen die zijn vastgelegd in de Wfpp of binnen de kaders zoals die zijn gesteld in het beleidskader van het NFRP Politieke Partijen Programma. Per oktober 2025 treedt ook de Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclames in werking.¹⁴ Met deze verordening worden

¹⁰ Kamerstukken II, 2024–2025, 35 165, nr. 86, p. 3

¹¹ Europese Commissie, 26 april 2024: EUR-Lex - 52024XC03014 - EN - EUR-Lex

¹² Europese Commissie, 17 december 2024: Commission opens formal proceedings against TikTok under DSA

¹³ NRC, 10 december 2024: Rechterhand en mentor van Baudet ontmoette Russisch beïnvloedingsnetwerk en schudde Medvedev de hand in Sotsji - NRC

¹⁴ Kamerstukken II, 2021–2022, 36 013, nr. 2

transparantie-eisen gesteld aan politieke reclames en ontstaat de verplichting om inzicht te geven in de manier waarop er gebruik is gemaakt van targetting. Het kabinet werkt op dit moment aan een bijbehorende uitvoeringswet.

Nieuwe reeds aangekondigde maatregelen

Het kabinet volgt de (geopolitieke) ontwikkelingen nauwgezet en neemt waar nodig aanvullende maatregelen om de democratie te beschermen. Zo is in de Voortgangsbrief Rijksbrede strategie voor de effectieve aanpak van desinformatie (Kamerstuk 30 281, nr. 230) aangekondigd dat het kabinet onderzoek doet naar de impact van desinformatie op de Nederlandse samenleving en de gevolgen van nieuwe technologieën. Dit onderzoek is inmiddels gestart en loopt tot 1 september 2026. Uw Kamer is hier op 10 januari jl. over geïnformeerd.¹⁵

Daarnaast is het belang van het proactief tegengaan van ongewenste buitenlandse beïnvloeding in het licht van de veranderende geopolitieke situatie recent nogmaals onderschreven in de Kamerbrief Weerbaarheid tegen militaire en hybride dreigingen van 6 december jl.¹⁶ In 2025 volgt een aanvullende Kamerbrief met de concrete beleidsinzet om de weerbaarheid tegen dit type dreigingen te vergroten.

Het kabinet ziet het beschermen van de democratische rechtsstaat tegen ongewenste buitenlandse beïnvloeding als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarin werken we ook samen met andere landen en in het bijzonder de Europese Unie. De Europese Commissie heeft het initiatief gelanceerd voor het bouwen van een «*European Democracy Shield*». Nederland verwelkomt dit initiatief en zal zich inzetten voor het versterken van democratische weerbaarheid in de EU in deze uitdagende tijden.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
J.J.M. Uitermark

¹⁵ Kamerstukken II, 2024–2025, 30 821, nr. 254.

¹⁶ Kamerstukken II 2024–2025, 30 821, nr. 249.